

Turvallisuuskomitea
Säkerhetskommittén
The Security Committee

HUOLTOVARMUUSORGANISAATIO

PUOLUSTUSVOIMIEN TUTKIMUSLAITOS

uhka

taloudellinen painostus

informaatiovaikuttaminen

kyberrikollisuus

media

moniulotteisuus

internet

sotilaallinen voimankäyttö

Katsaus hybridiuhkiin ja niiden vaikutuksiin

Turvallisuuskomitean kevätseminaari 2016 - seminaarijulkaisu

Sisällys:

Turvallisuuskomitean puheenvuoro	1
Johdanto	2
Johdatus aiheeseen.....	3
Venäjä haastaa.....	6
Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan puheenvuoro.....	9
Kriittisen teollisuudentuotannon sektorin puheenvuoro	11
Median puheenvuoro	13
Seminaarin loppupaneeli	16
Kooste seminaarin aikana tekstiviestiseinälle lähetetyistä viesteistä	19
Tietoa seminaariin osallistuneista asiantuntijoista	20
Liitteet	23

Toimittanut Nadja Nevaste

Turvallisuuskomitea
Säkerhetskommittén
The Security Committee

www.turvallisuuskomitea.fi

ISBN: 978-651-25-2800-4 (pdf)

ISBN: 978-951-25-2833-2 (print)

Turvallisuuskomitean puheenvuoro

Kokonaisturvallisuutta laaja-alaisesti käsittelevät seminaarit ovat tärkeä osa Turvallisuuskomitean toimintaa. Järjestimme neljännen kevätseminaarimme yhteistyössä Huoltovarmuuskeskusten sekä Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen kanssa. Seminaarin aiheena oli hybridiuhkiin varautuminen erityisesti elinkeinoelämän näkökulmasta.

Aihe valikoitui ajankohtaisuutensa ja merkityksensä vuoksi. Se on jatkumoa Turvallisuuskomitean vuonna 2015 laatimalle kansalliselle hybridiselvitykselle. Siinä esitettyjen toimenpiteiden täytäntöönpanoa komitea seuraa aktiivisesti.

Hybridiuhka on käsitteenä laaja. Suomalainen kokonaisturvallisuusajattelu tarjoaa kuitenkin hyvän pohjan varautua myös hybridiuhkiin. Meillä on hyvä ja toimivaksi osoittautunut tapa työskennellä yhdessä.

Turvallisuuskomitea on kokonaisturvallisuuteen liittyvän ennakoivan varautumisen pysyvä yhteistoimintaelin. Komitean toiminta on jopa maailmanlaajuisesti tarkastellen ainutlaatuinen osoitus Suomen halusta käyttää voimavarojaan hallinnonrajoja ylittäen.

Olemme rakentaneet kansallisen toimintamallin, joka uhkien laadusta riippumatta ohjaa kaikkien tarvittavien voimavarojen käyttöä uhkien ja riskien ennaltaehkäisyyn sekä vaikutusten minimointiin.

Esimerkkinä aiemmasta työstä, joka liittyy tiiviisti myös hybridiuhkien torjuntaan, voin mainita Suomen kyberturvallisuusstrategian. Se valmisteltiin poikkihallinnollisesti ja Valtioneuvoston periaatepäätös annettiin alkuvuonna 2013.

Tällä hetkellä Turvallisuuskomitea on päivittämässä kyberturvallisuusstrategian toimeenpano-ohjelmaa. Työhön liittyy perusteellinen selvitys Suomen kyberturvallisuuden nykytilasta.

Varautuminen edellyttää jatkuvaa valppautta, joka ei pääty strategian tai selvityksen valmistumiseen. Uudessa kyberturvallisuusstrategian toimeenpano-ohjelmassa viranomaiskeskeisyys vähenee ja muun yhteiskunnan merkitys kasvaa. Kaiken sitoo yhteen mahdollisimman saumaton yhteistyö.

Turvallisuuskomitea on käynnistänyt myös Yhteiskunnan turvallisuusstrategian päivittystyön. Tullevassa versiossa esimerkiksi elinkeinoelämän merkittävä osuus varautumisessa esitetään aiempaa tarkemmin. Päivitystyössä otetaan huomioon myös hybridiuhat.

Suomalaisen yhteiskunnan kriisinsietokyky syntyy yhteisin ponnistuksin.

Suomalaiseen varautumiseen kuuluu oleellisesti viranomaisten, kansalaisyhteiskunnan sekä elinkeinoelämän tiivis yhteydenpito ja valmistautuminen.

Valtaosa varautumistyöstä tapahtuu päivittäisessä työssä ilman juhlavia puitteita. Välillä tarvitsemme kuitenkin yhteistä, julkista ajatusten vaihtoa, josta kevätseminaari oli yksi näkyvä osoitus.

Kiitän asiantuntija-alustuksien pitäjiä, Huoltovarmuuskeskusta, eri pooleja sekä Puolustusvoimien tutkimuslaitosta seminaarista. Tilaisuuden avulla saimme runsaasti pohdittavaa ja hyviä ajatuksia varautumisen kehittämiseen.

Paula Lehtomäki

Valtiosihteeri

Turvallisuuskomitean varapuheenjohtaja

Turvallisuuskomitean kevätseminaari järjestettiin 19.5.2016 hybridi- teeman ympärille. Säätytalolla pidetyn, yli 120 kutsuvieraan tilaisuuden järjestäjätahoina toimivat Turvallisuuskomitea, Huoltovarmuuskeskus sekä Puolustusvoimien tutkimuslaitos.

Seminaarin tavoitteina oli laajentaa osallistujien käsitystä elinkeinoelämän merkityksestä hybridiuhkien torjumisessa, herättää yleistä keskustelua hybridiuhkista sekä esitellä alan viimeisimpiä tutkimustuloksia.

Seminaari koostui asiantuntijoiden puheenvuoroista, eri sektoreiden poolien laatimista esityksistä, sekä vuorovaikutteisesta loppupaneelistä. Tohtori Hanna Smith Helsingin yliopistolta puhui hybriditoiminnan itäisestä ulottuvuudesta ja Tohtori Saara Jantunen Puolustusvoimien tutkimuslaitoksesta disinformaatiosta ja informaatiovaikuttamisesta. Terveysturvallisuuden puheenvuoron piti HUS:n turvallisuuspäällikkö Aaro Toivonen ja kriittisen teollisuudentuotannon sektorin puhemiehenä toimi Kemianteollisuus ry:n toimitusjohtaja Timo Leppä. Media-poolin esityksestä vastasivat YLE:n uutispäällikkö Atte Jääskeläinen sekä Helsingin Sanomien päätoimittaja Kaius Niemi.

Tilaisuuden avasi Turvallisuuskomitean varapuheenjohtaja Paula Lehtomäki, ja isäntänä toimi tutkimusjohtaja Olli Klemola Puolustusvoimien tutkimuslaitoksesta.

Tähän julkaisuun on koottu seminaarin asiantuntijoiden puheenvuorojen ja paneelikeskustelun keskeinen sisältö, sekä taustatietoa hybridiuhkiin ja niihin varautumiseen liittyen. Julkaisun liitteinä on tilannekuvaus, jonka pohjalta poolit suunnittelivat esityksensä.

Hybridisota tai -uhka ei ole varsinaisesti uusi konsepti, vaikka termi itsessään on kotiutunut kieleemme vasta vähän aikaa sitten. Olemme kuitenkin saaneet mahdollisuuden pohtia menneitä, nykyisiä ja tulevia sotia, aseellisia selkkauksia tai pienempiä ristiriitatilanteita uuden näkökulman kautta. Samalla voimme arvioida kokonaisturvallisuuden mallimme toimivuutta varsin monimutkaisissa häiriötilanteissa.

Hybridi on keinojen yhdistelmä

Kansainvälinen turvallisuustilanne on tällä hetkellä jatkuvassa muutostilassa ja valitettavasti ainakin osin huonompaan suuntaan. Valtiot ovat löytäneet uudeleen aiemmin käytettyjä keinoja ja parantaneet niitä luodakseen entistä kovempaa painetta vastustajalle saavuttaakseen poliittiset tavoitteensa nopeammin, tehokkaammin ja halvemmalla. Hybridisodankäynnissä tavanomaisia ja epätavanomaisia keinoja yhdistellään sekä sovelletaan joustavasti tilanteen mukaisesti. Toiminta ilmenee erilaisina vaikuttamisyrityksinä yhteiskunnan poliittiseen, taloudelliseen, sotilaalliseen, informatiiviseen ja infrastruktuurin rakenteisiin. Tavoitteena on saada aikaan tehokas vaikutus fyysisessä ympäristössä ja erityisesti vastustajan mielessä. Vastustajan käyttäytymistä ohjaillaan haluttuun suuntaan ja osin jopa keinoilla, joita tämä ei havaitse.

Hybridiuhat ovat monimutkaisia asioita käsiteltäväksi. Ne haastavat vakiintuneet käytännöt tilanteen hallinnassa. Pelkkä turvallisuusviranomaisten toiminta - edes erinomainen sellainen - ei riitä yhteiskunnan puolustamiseen. Hyökkääjä voi iskeä yllättävästi ja samanaikaisesti yhteiskunnan kaikkia elintärkeitä toimintoja vastaan sekä säädellä kunkin osa-alueen painetta haluamallaan tavalla. Voi olla lähes mahdotonta erottaa aidosti vihamielistä hyökkäyksellistä toimintaa sinänsä normaalista kansainvälisestä kanssakäymisestä, jossa kukin suojaa omia etujaan mahdollisimman hyvin. Ovatko osittain peitetyt uhkaukset osa normaalia diplomatiaa vai valtion johtamista vaikeuttamaan tarkoitettua hybridivaikuttamista? Entä ovatko ylimääräiset tarkastukset tai tullit tahallinen isku talouttamme vastaan? Kuinka pitäisi suhtautua suuriin sotaharjoituksiin, joita järjestetään rajojemme läheisyydessä? Ovatko vaihtoehtomediat informaatio-operaation operaattoreita?

Informaatio on ase

Tietuille vastaanottajille kohdistettu ja systemaattisesti toteutettu virheellisen informaation syöttäminen on yksi näkyvimmistä hybridikeinoista. Toiminta on osittain jopa erittäin räikeää, eikä edes suoranaista valehtelua vältellä. Erityisesti sosiaalinen media tarjoaa mahdollisuuden levittää yksipuolista tai vääristeltyä tietoa ihmisille globaalisti. Joissakin valtioissa myös valtamedioiden uutistuotanto voi olla tiukassa kontrollissa, joten nekin toistavat haluttua sanomaa.

Suomalaisista valtaosa hankkii uutisensa suoraan uutismedioiden verkkosivuilta, joten niillä on merkittävä rooli oikean ja tasapuolisen informaation levittäjinä. Kansainvälisessä vertailussa suomalaiset luottavat ylivoimaisesti eniten uutisiin. Oxfordin yliopiston Reuters-instituutin tekemän kyselyn mukaan 65 prosenttia pitää useimpia uutisia luotettavina. Ammattitaitoinen toimittajakunta on puolustuksen etulinjassa, kun Suomi on informaatiovaikuttamisen kohde.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiasta eväät puolustukseen

Elintärkeät toiminnot ovat yhteiskunnalle välttämättömiä toimintakokonaisuuksia, joiden jatkuvuus on turvattava kaikissa turvallisuustilanteissa. Elintärkeiden toimintojen turvaaminen perustuu pitkäjänteiseen ja riittävään suorituskykyjen kehittämiseen, niiden oikea-aikaiseen ja joustavaan käyttöönottoon sekä kykyyn hyödyntää jo olemassa olevia suorituskykyjä. Tällä hetkellä on selvää, etteivät viranomaiset selviä yksin hybridiuhkatilanteissa, vaan koko yhteiskunnan on kyettävä puolustautumaan. Turvallisuusstrategian päivittystyön yhteydessä järjestöjen ja elinkeinoelämän roolia kokonaisturvallisuuden tuottajina terävöitetään entisestään.

On muistettava, että kansalaisten ymmärrys kokonaisturvallisuuden mallista ja Suomeen mahdollisesti kohdistuvista uhkista on yksi tärkeä elementti kansallisessa kriisinsiedossamme. Ei saisi syntyä esimerkiksi tilannetta, jossa lämpö-, vesi-, tai sähkökatkot johtaisivat yhteiskunnan lamaantumiseen tai kansalaisten henkisen kestävyysmurtumiseen. Turvallisuusstrategiamme sekä eri toimijoiden yksityiskohtaisemmat ohjeet antavat hyvät eväät selviytymiselle riippumatta häiriötilanteen aiheuttajasta. Luonnollisesti vastatoimet poikkeavat toisistaan, jos sähkökatkon syy on kyberhyökkääjä myrskyn asemesta.

Turvallisuuskomitea on osa puolustustamme

Vuonna 2015 Suomessa tehtiin Turvallisuuskomitean koordinoimana kansallinen hybridiselvitys. Siinä arvioitiin erilaisia tarpeita kansallisen kriisinsietokyvyn parantamiseksi. Yleisesti ottaen kansallisen turvallisuusstrategian kokonaisvaltainen lähestymistapa on juuri oikea tapa kohdata hybridiuhat, mutta joitakin kehittämistarpeita voitiin selvästi osoittaa. Tällä hetkellä komitea seuraa, kuinka selvityksessä esitetyt hankkeet toteutetaan eri hallinnonaloilla. Uuden selvityksen aika saattaa olla vuonna 2018.

Kansallisen toiminnan lisäksi Turvallisuuskomitean sihteeristö on käynyt useilla foorumeilla esittelemässä suomalaista kokonaisturvallisuuden mallia. Vastaanotto on ollut melkoisen suopea, ja Suomea pidetään muualla Euroopassa eräänlaisena mallimaana varautumisen ja yhteistoiminnan suhteen. Hallinnonalojen rajat ylittävä sekä viranomaisten ja yksityisen sektorin välinen vuoropuhelu ei ole kaikkialla yhtä mutkatonta kuin Suomessa. Monissa maissa saatetaan joutua luomaan tyhjistä järjestelyistä, jotka ovat meillä jo vakiintuneet käytännöiksi. Turvallisuuskomitean seminaarit ovat yksi näkyvä osa näitä käytäntöjä.

Juha-Antero Puistola

Turvallisuuskomitean sihteeristö

Hanna Smith

16.6.2016

kirjoitus perustuu esitykseen Turvallisuuskomitean
kevät seminaarissa 19.05.2016

Venäjä haastaa

Suomessa on totuttu Venäjän naapuruuden tuomiin haasteisiin. Neuvostoliiton aikana oli omat haasteensa, mutta myös tuttu ei julkinen tapa vastata haasteeseen. Neuvostoliiton hajottua maailma näytti muuttuvan. Kaksinaapaisessa maailmanjärjestyksessä kylmän sodan aikana Yhdysvallat ja Neuvostoliitto olivat maailmanjärjestyksen määrittävät supervallat. Yksinaapaiseen maailmanjärjestykseen siirryttiin 1990-luvulla, kun Yhdysvalloista tuli yksin vahvin suurvalta. 1990-luvulla oli kuitenkin merkkejä siitä, että myös jonkinlainen lännen johtama moninapainen maailmanjärjestys olisi muodostumassa. Hyvä esimerkki tästä on G7, taloudellisesti johtavien länsimaiden epävirallinen yhteistyöinstituutio. Venäjän 1990-luvun ulkopolitiikka tähtäsi vahvasti siihen että Venäjästä tulisi G7 jäsen. Jäsenyys G7 antaa suurvalta statuksen, siihen kuuluville valtioille. Venäjästä pääsi mukaan G7 yhteistyöhön 1998, muuttaen järjestön G8. Krimin miehityksen ja Venäjään liittämisen jälkeen Venäjän jäsenyys G8 jäädettiin. 2000-luvulla G20 on pyrkinyt haastamaan G7(8). Muiden maiden hyväksymästä suurvaltastatuksesta haaveilevat monet valtiot.

Suurvaltastatuksen saavuttaminen ei ole itsestäänselvyys. Vaikka valtio omasta mielestään olisikin suurvalta, tarvitaan suurvalta statukseen kansainvälisessä yhteisössä, muiden suurvaltojen hyväksyntä. Tämä on ollut Venäjälle, lukuun ottamatta kylmän sotaa ja Napoleonin sotien jälkeistä aikakautta Euroopassa, ongelma. Sen omaan valtiolliseen identiteettiin kuuluu keskeisenä suurvalta identiteetti. Samalla muiden suurvaltojen taholta Venäjän suurvalta statuksen hyväksyminen on ollut usein kyseenalaista.

Venäjä on puhunut Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen lähes koko ajan moninapaisen maailmanjärjestyksen puolesta. Se oletti 1990-luvulla että Neuvostoliiton status supervaltana antaisi myös muuttuneessa maailmantilanteessa Venäjälle, Neuvostoliiton perilliselle, automaattisesti suurvaltastatuksen. Näin ei kuitenkaan tapahtunut. 2000-luvulla panostettiin talouteen ja uskottiin

energian (öljyn ja kaasun) tuovan Venäjälle muiden hyväksynnän suurvaltana. Juuri talous on ollut aina Venäjän iso kompastuskivi, sen pyrkiessä vakuuttamaan muut Venäjästä suurvaltana. Koska niin historiallisiin kuin taloudellisiin (energia) tekijöihin pohjautuvat lähestymistavat, eivät tuoneet Venäjän näkökulmasta toivottua tulosta, muuttui Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikka Putinin kolmannella presidenttikaudella aggressiivisemmäksi ja proaktiivisemmäksi, kuin aiemmin.

Kaksinaapaisessa maailmassa kylmän sodan aikana, supervaltastatus, niin Yhdysvalloilla kuin Neuvostoliitolla perustui sotilaalliseen voimaan ja ideologiseen johtajuuteen. Neuvostoliitto edusti kommunismia ja sosialismia. Yhdysvallat puolestaan puolusti kapitalismia ja demokratiaa. Vuodesta 2012 eteenpäin, Venäjä on nostanut sotilaallisen voiman takaisin maailmanpolitiikan keskiöön ja osoittanut että Venäjän kynnys käyttää sotilaallista voimaa politiikan välineenä on madaltunut. Samalla se on etsinyt itselleen uutta roolia jonkinlaiseen ideologiseen johtajuuteen. Anti-amerikkalaisuuden viljeleminen, Yhdysvaltojen haastaminen sekä euraasialaisesta sivilisaatiosta puhuminen ovat hyviä esimerkkejä tästä.

Kun valtio lähtee haastamaan johtavaa suurvaltaa on kokonaisuudessaan siinä sisäpoliittinen kuin ulkopoliittinen ulottuvuus. Sisäisesti keskeistä on omien kykyjen vahvistaminen, johon kuuluu taloudelliset ratkaisut, resurssikysymykset, patriotismin kannustaminen, kansallismielisyyden hyväksyntä, strategisten myyttien luominen sekä yhteiskunnan turvallistaminen luomalla rajoituksia kansalaisyhteiskunnalle ja hyväksymällä lakeja, jotka mahdollistavat valtiollisten toimijoiden kyvyn hyökätä kansalaisia vastaan laillisessa viitekehysessä. Turvallisuuspolitiikassa keskitytään etsimään ”ystäviä” ja liittolaisuuksia intressipohjalta ja luomaan oma etupiiri sekä haetaan sotilaspolitiikassa ratkaisuja, joilla haastetaan sotilaallisesti muut suurvallat.

Samalla kun pyritään omien kykyjen vahvistamiseen, keskitytään myös toisten kykyjen heikentämiseen. Toisten valtioiden kykyjen heikentämiseen käytetään erilaisia tapoja. Talouden geopoliittinen ulottuvuus, tuki erimaiden ääriryhmille, jotka voivat haastaa valtioiden yhtenäisyyttä, strateginen kommunikaatio, jossa välineenä propaganda, strateginen harhautus ja disinformaatio, erilaisten liittoutumien hajottaminen sekä valtioiden sisäisten ristiriitaisuuksien tukeminen ovat tapoja, joilla pyritään toisten toimintakyvyn heikentämiseen. Kokonaisuuteen kuuluu myös toisen suurvallan intressipiiriin haastaminen. Venäjällä Lähi-Itä nähdään Yhdysvaltojen intressipiiriksi. Eurooppa on jo hankalampi kokonaisuus, mutta Naton kautta, myös Eurooppa koetaan vahvasti Yhdysvaltojen intressipiiriksi. Molemmat näkemykset perustuvat vahvasti hyvin perinteiseen ajatukseen suurvaltojen roolista sekä multilateraalisen yhteistyön toimimattomuuteen.

Se, miten Venäjä on haastanut sitten 2012 naapurit, Euroopan, länsimaat sekä maailmanjärjestyksen, on ilmennyt monella tapaa. Kokonaisuuden on tarkoitus olla epäselvä. Yksi konsepti tai menetelmä ei selitä tai selvennä. Jatkossa on varauduttava;

Hybridisotaan – sotilaallisiin operaatioihin, joissa taustalla on strateginen tavoite, ja joissa on niin sotilaallinen kuin ei sotilaallinen ulottuvuus (esimerkki: Krimin miehitys).

Kyberuhkiin uutena, nykyajan haasteena, jossa teknologinen osaaminen on keskeistä sekä virtuaalimaailma luomat uudet ulottuvuudet konfliktitilanteeseen.

Strategisen kommunikaation tuomiin haasteisiin, jossa niin hetkellinen (disinformaatio), pitkäaikainen (propaganda) kuin operatiivinen (strateginen harhautus) informaatio vaikuttaminen vaihtelevat tilanteesta riippuen.

Perinteiseen sotilaalliseen uhkaan, jonka ilmentymiä ovat ydinaseilla uhkailu, asevarustelu, rajat ylittävät interventiot ja sotilaalliset provokaatiot.

Taloudellisen keskinäisriippuvuuden tuomaan haavoittuvaisuuteen, joka nähdään usein normaalina kilpailutilanteena mutta myös mahdollisuutena. Konfliktitilanteessa/jännittyneessä maailmanpoliittisessa tilanteessa keskinäisriippuvuus voi osoittautua heikkoudeksi.

Yllätyksellisyyteen, joka on yleensä heikomman osapuolen vahvuus. Vahvempi osapuoli voi joutua altavastaajaksi, jos yllätyksellisyyteen ei osata suhtautua oikein tai siihen ei kyetä mitenkään varautumaan.

Historiallisesti maailmanpolitiikassa on ollut tasaisin väliajoin isoja haasteita. Ihmiset reagoivat epävarmuuteen etsimällä selkeitä ratkaisuja, mikä avaa mahdollisuuden hyvin populistiselle politiikalle. Selkeitä ratkaisuja on vaikeata löytää moniulotteisiin ongelmiin. Maailmanjärjestys ja tasapaino ovat muutoksessa. Venäjän rooli kokonaisuudessa on merkittävä. Suomen vahvuutena on se, että haasteet Venäjältä ovat aina olleet moniulotteisia ja Suomen kokonaisturvallisuusmalli on suunniteltu vastaamaan erilaisiin haasteisiin monella tasolla. Maailma muuttuu kuitenkin vauhdilla koko ajan eikä Venäjä ole Neuvostoliitto. Haasteiden uusiin ulottuvuuksiin pitää suhtautua vakavasti. Vanhat ratkaisut tai toimintamallit auttavat eteenpäin mutta eivät yksin riitä nykymaailman haasteisiin, tulivatpa ne sitten idästä tai lännestä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan puheenvuoro

Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävänä poikkeusoloissa on väestön toimeentuloturvan ja toimintakyvyn turvaaminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen keskeisimmät osa-alueet ovat: toimeentuloturva, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen toiminnan jatkuvuuden hallinta sekä tieto- ja viestijärjestelmien kyberturvallisuus.

Sosiaalitoimen varautumisessa on varmistettava väestön toimeentuloturvasta huolehtiminen. Se edellyttää toimeentulon turvaamisen maksatusten/ tulonsiirtojen ja vakuutustoiminnan toimivuutta. Lisäksi on huolehdittava tuetun asumisen palvelujen, kotiin annettavien palvelujen (kotihoito ja kotisairaanhoido) sekä ympärivuorokautinen hoivan (vrt. vanhus- ja vammaishuolto) toimivuudesta.

Terveydenhuollon varautumisessa tulee varmistaa perusterveydenhuollon osalta väestön perustason terveyspalvelujen toimivuus avoterveydenhuollossa. Poikkeusolosuhteissa erikoissairaanhoidon toiminta ja resurssit kohdennetaan henkeä pelastaviin hoitotoimenpiteisiin ja sellaisiin toimiin, joilla on välitön ja merkittävä tuloksellisuus.

Terveydenhuollon hoitotarvikkeiden ja -laitteiden varmuusvarastoinnin osalta ei ole lakiperusteista ohjausta. Toimintaa ohjaavat STM:n ohje varata hoitotarvikkeita 6 kk kulutusta vastaava määrä. Ohjeessa ei kuitenkaan määritellä tarkemmin varastoitavia tuotteita. Lääkkeiden osalta varautumista ohjaa laki lääkkeiden velvoitevarastoinnista (19.12.2008/979). Ongelmana on se, että velvoitevarastointilaki tehty rauhanoloissa tapahtuvaa toimituskatko-tilannetta silmällä pitäen. Näin ollen varastoitava lääkevalikoima ei vastaa poikkeusolojen tarvetta. Valmiuslaissa velvoitetaan varautumaan poikkeusoloihin (ValmL 3 ja 12§).

Materiaalisen varautumisen haavoittuvuus on siinä, että lääkkeet, hoitotarvikkeet ja -laitteet ovat hyvin suurelta osin tuonninvaraisia. Niiden valmistus on hyvin keskittynyttä (lääkeraaka-aineet, suojamateriaalit) ja tuotantoketjut voivat olla pitkiä ja näin ollen häiriöherkkiä. Edelleen, yhden tuotteen valmistus voi olla pirstaloitunut useaan eri maahan. Taloudellisista syistä maahantuojien, tarviketoi-

mittajien ja sairaanhoitopiirien varastoja on keskitetty suuriksi yksiköiksi, jotka ovat ongelmallisia huoltovarmuuskäytökulmasta. Ääriesimerkkinä eräs keskeinen ja kriittinen potilaiden hoitoon tarvittava tuote, josta kaikki Suomessa varastoitava materiaali on yhdessä maahantuojan varastossa.

Kuljetusten ja logistiikan toimivuus on erittäin kriittistä terveydenhuollon toiminnan jatkuvuuden kannalta. Alalla on kuljetuspalveluja ulkoistettu kaikilla toiminnan tasoilla ja epävarmaa on, kuinka alihankkijat ovat turvanneet oman toimintansa jatkuvuuden? Onko sopimuksissa varauduttu palvelun tuotannon jatkumiseen myös poikkeusoloissa? Lääkekuljetuksiin käytettävän yrityksen kalustosta ja henkilöstöstä voi olla merkittävä osa sijoitettu PV:n sodanajan kokoonpanoihin.

Aiemmin on ehkä uskottu, ettei kenelläkään olisi halua tai intressiä vahingoittaa ihmishenkiä pelastamaan pyrkivää terveydenhuollon organisaatiota. Tilanne on muuttunut olennaisesti ja kyberrikollisuus kohdistuu myös sairaaloihin. Kyberrikollisuus on valtioiden raja ylittävää ja intressipohjaltaan moninaista. Vaikka terveydenhuollossa ei suoraan liiku paljon rahaa, sitä voidaan käyttää välillisesti pyrittäessä laajempaan vaikuttamiseen. => Esim. kriittisen tärkeät potilastiedot tai kiristyshaittaohjelmat tai kriittisten tietojen muuntaminen (vrt. esim. laboratorio ja kuvantaminen).

Monet suurimmista kyberuhkista liittyvät lääkintälaitteisiin, joiden hallinta ei yleensä kuulu tietohallinnolle vaan lääketieteellisen tekniikan yksiköille. Niissä ei aina löydy kykyä asianmukaiseen kyberturvallisuudesta huolehtimiseen. Myös kriittisen infrastruktuurin sekä viesti- ja tietojärjestelmien toimivuus on keskeistä toimintojen jatkuvuuden kannalta. Esimerkiksi suuren sairaalakiinteistön toiminnan jatkuvuudelle ovat sähkö, lämpö, vesi, paineilma, sairaalakaasut ja höyryntuotanto materiaalilogistiikan lisäksi aivan keskeisiä edellytyksiä.

Tulevissa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, kuinka julkinen ja yksityinen sektori muodostavat yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon valmiusjärjestelmän. Varautumisvelvoitteet tulee määritellä sekä julkisen että yksityisen puolen toimijoille, jotta toiminta erilaisissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa voi jatkua mahdollisimman häiriöttömästi. Muussa tapauksessa palvelujärjestelmä uhkaa pirstaloitua ja sen resurssien tehokas käyttö ja johtaminen häiriötilanteissa/poikkeusoloissa vaikeutuu.

Olennaista olisi myös tunnistaa toimialan kriittiset toiminnot ja suunnitella ennalta, kuinka ja missä järjestyksessä palveluntuotantojärjestelmää aletaan poikkeusoloissa muokkaamaan. Tämän työn tulisi tapahtua valtakunnallisesti keskitetysti, jotta ratkaisut eri puolilla Suomea olisivat samansuuntaisia ja kansalaisten yhdenvertaisuus turvattaisiin mahdollisimman pitkälle myös poikkeusoloissa.

Timo Leppä
Toimitusjohtaja
Kemianteollisuus ry

Kriittisen teollisuudentuotannon sektorin puheenvuoro

Toimitusjohtaja Timo Leppä arvioi perusteollisuutemme, elintarviketeollisuuden sekä teollisten palvelujen näkökulmasta Turvallisuuskomitean laatimia seitsemää hybridihyökkäyksen skenaariota. Arvioinnissa huomioitiin kunkin skenaarion tilannekuvauksien erilliset vaikutukset teollisuudelle sekä yhteiskunnan elintärkeille toiminnoille. Teollisuuden mahdollisia toimenpiteitä, joilla kuvausten mukaisia vaikutuksia on pyritty minimoimaan, on arvioitu sekä välittömien että keskipitkän ja pitkän aikavälin toimenpiteinä.

Skenaarioiden 1 - 4 sekä 7 vaikutus kohdistuu ensisijaisesti vain hallinnon eri toimijoihin tai maan sisäiseen ilmapiiiriin ja kuvausten vaikutukset teollisuutemme toimintakykyyn ovat pääosin vähäisiä ja pääosin epäsuoria.

Skenaariossa 5 on kuvattu maksu- sekä meriliikennehäiriöitä sekä naapurimaamme energia-, kemikaali- ja puunmyynnin rajoituksia. Lisäksi kuvataan häiriöitä Suomen ja Ruotsin väliseen sähkön siirtoon, Saimaan kanava on suljettu huoltotöiden johdosta ja ulkomaalaisia on painostettu siirtämään toimintansa ja omistuksensa pois Suomesta.

Maksuliikenteen toimimattomuudesta johtuen ongelmat kohdistuvat sekä verkottuneen teollisuuden asiakkuus- ja alihankintaketjuun ja vähittäiskaupan kassajärjestelmiin. Kansalaisten elintarvikehuollon varmistamiseksi sekä teollisuuden alihankintaketjun toiminnan varmistamiseksi tulisi valtion käynnistää mahdolliset tukitoimet mm. väestön elintarvikehuollon sekä teollisuuden alihankintojen ml. kuljetuspalvelujen varmistamiseksi.

Skenaarion mukaisesti meriliikenteen suuntaaminen maamme merenrantasatamiin häiriintyy vakavasti ja Saimaan meriliikenne merelle loppuu. Teollisuutemme viennin ja tuonnin kokonaismäärä vähenee tällöin huomattavasti. Kaikki Suomenlahden satamat ovat teollisuudelle tärkeitä. Satamien erikoistumisen johdosta saattavat yksittäisen sataman häiriöt lamauttaa koko teollisuusalan. Esimerkiksi konttiliikenteen pysähtyminen estäisi sahatavararahdit tai Kilpilahden ja Naantalinsaatamat raakaöljyn tuonnin tai valmiiden öljytuotteiden viennin ja kotimaan merirahdit.

Satamien toiminnan rajoitusten johdosta voivat eri teollisuusalat joutua rajoittamaan tuotantoa, joskin osa viennistä tai tuonnista voidaan korvata kotimaisuusastetta nostamalla. Naapurimaamme kuvataan rajoittavan myös energian ja puun myyntiä maahamme. Suomen energian omavaraisuus on noin 35 % ja tuotavasta energiasta on noin 60 % Venäjältä. Venäjältä tuotava energia on maakaasua, raakaöljyä, kivihiiltä, ydinpolttoainetta sekä sähköä. Kaikesta raakaöljystä on Venäjältä tuonnin osuus yli 70 %.

Satamien toimintahäiriöiden sekä Venäjän raakaöljyn vientirajoitusten johdosta joutuisi öljynjalostusteollisuus ottamaan käyttöön raakaöljyn velvoitevarastoja. Tilanteen jatkuessa joudutaan käyttöön ottamaan myös valtion varmuusvarastoja. Sekä raakaöljyä että muita öljytuotteita pyritään tuomaan muista pohjoismaista Naantalin jalostamolle.

Mikäli öljytuotteita ei saada markkinoille kysyntää vastaavasti, öljy-yhtiöt tulevat pyytämään luvan omistamiensa öljytuotteiden velvoitevarastojen käytölle. Luvan velvoitevarastojen käyttöön myöntää Huoltovarmuuskeskus. Liikennepolttonesteiden sekä lämmitysöljyn jakelussa ja saatavuudessa saattaa kuvatuissa olosuhteissa olla häiriöitä.

Kuudennessa hybridihyökkäyksen skenaariossa on kuvattu talouden taantumisan kiristymistä, jolloin useat yritykset ovat joutuneet pakkolomauttamaan tai irtisanomaan henkilöstöä. Kuvauksessa on lisäksi sähkön, veden ja lämmönjakelussa ollut toistuvia häiriöitä etenkin pääkaupunkiseudulla. Näiden lisäksi myös useat kunnat ovat ilmoittaneet, etteivät normaalit resurssit enää riitä terveydenhuollon järjestämiseen lakisääteisellä tavalla.

Kuvattujen häiriöiden vaikutukset ovat kuitenkin eri teollisuuden aloille varsin vähäisiä. Ainoastaan sähkön tai veden jakelun keskeytykset saattavat aiheuttaa prosessiteollisuudelle tuotantokatkoksia tai laiterikkoja muutoin teollisuuden toiminnan ollessa pääsääntöisesti normaalia.

Median puheenvuoro

Kun ISIS:in sotilaat teloittavat 21 kristittyä Välimeren rantahiekalla Libyassa, tapahtuma on kauhistuttava, muttei maailmanhistoriassa ainutlaatuinen. Joukkomurhia on tehty ennenkin, vuosikymmenten ja vuosisatojen ajan.

Tapahtuman tekee kriisinkestävyiden ymmärtämisen kannalta olennaiseksi se, että sen erityisenä tarkoituksena on vaikuttaa ihmismieliin laajasti läntisessä maailmassa. Kyse on suunnitellusta mediatapahtumasta. Se kuvataan ja videoidaan, ja materiaali leviää sosiaalisessa mediassa kauhua levittäen.

Ihmismieliin vaikuttamisesta on kyse myös niissä tapahtumissa, joiden seurauksena Venäjällä valta muodollisesti demokraattisesti määritty. Valtion kontrollissa oleva media toimii maassa poliittisesti tarkoitushakuisella tavalla, osana valtakoneistoa.

Jos muutama kuukausi sitten olisi kysytty, kuka on Yhdysvaltain republikaanien presidenttiehdokas, juuri kukaan ei olisi uskonut että hän olisi Donald Trump. Donald Trump on paitsi miljardööri, myös tosi-tv-tähti. Jos hän olisi joutunut ostamaan kampanjan aikaisen näkyvyytensä mediassa, rahaa olisi kulunut yli miljardi dollaria.

Näiden tapahtumien ymmärtämisessä olennaisia kysymyksiä ovat: Miten ihmismieliin vaikutetaan? Mitkä ovat vaikuttamisen rakenteet? Mikä logiikka määrittää median toimintaa erilaisissa järjestelmissä? Mitä nämä johtopäätökset merkitsevät Suomen kriisinkestävyydelle ja miten meidän tulee varautua?

Kun Venäjä käynnisti pommitukset Syyriassa, jälki maan pinnalla oli kauhistuttava. Sodan kiihtyminen lisäsi pakolaisuutta, joka ohjautui eri reittejä Suomeenkin. Samaan aikaan osa turvapaikkaa hakeneista alkoi tulla Suomeen Venäjän rajan yli, ja moni kysyi: Mitä oikein tapahtuu? Mihin Venäjä haluaa vaikuttaa? Miten tämä ilmiö vaikuttaa ihmismieliin Suomessa?

Turvapaikanhakijoilla oli suorat sisäpoliittiset vaikutukset. Sisäisen turvallisuuden tilanne alkoi kehittyä huolestuttavaan suuntaan. Ääriyhmät alkoivat levittää käsitystä, että turvallisuus ei olisi viranomaisten hallinnassa.

Kun ISIS iski Pariisiin, se halusi levittää länsimaihin pelon, että tällainen tapahtuma toistuu. Kun ISIS iski tämän jälkeen Brysseliin, se vahvisti tämän pelon aiheelliseksi.

Ihmismieliin vaikuttaminen poliittisessa ja sotilaallisessakin tarkoituksessa on jatkuvaa ja voimakasta. Se on aivan olennainen tekijä pohdittaessa Suomen sekä sisäistä että ulkoista turvallisuutta.

Psykologisen vaikuttamisen tavat ovat muuttuneet, kun mediasta on tullut internetin ja sosiaalisen median kehityksen myötä kaikkien käytettävissä oleva ase. Mielipiteisiin vaikuttamisesta on tullut jokamiehen sissisotaa.

Median kehityksen suuret muutokset ovat olleet maailmanhistoriassa aina merkittäviä. Kirjapainotaito loi pohjan nykyiselle kulttuurille. Radio oli keskeinen voima Hitlerin valtaannousussa Saksassa. Kansallissosialistien erikoisradio, Volksempfänger, oli paitsi poikkeuksellinen edullinen myös siten varmistettu, että siitä kuuluivat vain kansallissosialismia levittävät taajuudet.

Kun televisio 1950-luvulla alkoi yleistyä, toinen maailmansota oli vielä niin tuoreessa muistissa, että televisio monopolisoitiin valtiollisten yleisradioyhtiöiden yksinoikeudeksi. Kaupallinen tv-toiminta vapautui vähitellen, mutta edelleen yleisradioyhtiöiden rooli kansallisen demokratian ylläpitäjänä on vahva lähes kaikissa Euroopan maissa, Japanissa ja Kanadassa.

Verkkolehtien rinnalle on nyt kehittynyt erilaisia kansalaisten sosiaalisen median alustoja, jotka ovat jo valtaamassa suuren roolin tiedonvälittäjinä ja myös uutisagendan valitsijoina. Uusi järjestelmä luo jokaiselle erilaisen kuvan maailmasta, ja päätösvalta tästä kuvasta on yleensä yhdysvaltalaisen yrityksen päätösvallassa olevilla algoritmeilla.

Uusi mediaympäristö voimistaa erilailla ajattelevista eristäytyviä ajatuksellisia ja uskomuksellisia kuplia, vähentää tarkistetun tiedon merkitystä ja synnyttää yhteiskunnallista arvaamattomuutta.

Pohjoismaissa erehdytään herkästi ajattelemaan, että meidän käsityksemme sananvapaudesta ja vastuullisuudesta mediassa olisivat maailmalla laajasti jaettu arvoja. Kuitenkin jo Euroopan Unionista löytyy useita maita, joissa median riippumattomuus ei ole yhteinen arvo. Esimerkiksi Puolassa hallitus on ottanut yleisradion omaan poliittiseen kontrolliinsa.

Suomalaisen yhteiskunnan kyky kestää henkisiä kriisejä ja erityisesti tietoista manipulaatiota ja vaikuttamista riippuu olennaisesti siitä, onko meillä kriisin sytytyessä suomalaisten yhteisen arvopohjan jakavaa vastuullista mediaa, johon luotetaan ja jolla on päivittäinen yleisösuhte.

Kyse on myös kansalaisten luottamuksesta yhteiskunnan ja politiikan keskeisiin instituutioihin. Tämä edellyttää yhteistä, vaalittua käsitystä sananvapaudesta, oikeusvaltioperiaatteesta ja demokratian perustana olevista arvoista.

Ennen kriisiä on myös luotava suomalaisen median kansainväliset yhteydet. Kyse on paitsi kyvystä kertoa maailman asioista Suomessa, kyvystä kertoa luotettavasti ja vaikuttavasti Suomea koskevia uutisia maailmalle. Tässä keskeisiä toimijoita Suomessa ovat Yle ja STT. Kansakunnan kriisinkestävyyden kannalta on tärkeää, että vastuullinen media kykenee luomaan laajan ja kestävän yleisösuhteen myös sosiaalisessa mediassa.

Kun kriisi syttyy, johtajien on toimittava oma-aloitteisesti ja aktiivisesti mediassa. Vastuullinenkin media toimii kriisissä median roolissa, eikä voi ottaa johtajien roolia. Media toki pyrkii tukemaan kansalaisten elämänhallintaa tarjoamalla tarpeellisia tietoja ja tuottamalla elämänhallinnan tunteen kannalta tärkeää kuvaa tilanteesta.

Turvallisuuskomitean kevätseminaarin loppupaneelissa keskusteltiin Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen tutkimusjohtaja Olli Klemolan johdolla valtiollisen narratiivin merkityksestä, sekä arkipäivän digitalisaation mukana tuomista uhkista.

Loppupaneeliin osallistuivat Helsingin Sanomien päätoimittaja Kaius Niemi, HUS:n turvallisuuspäällikkö Aaro Toivonen, Kemianteollisuus ry:n toimitusjohtaja Timo Leppä, YLE:n uutispäällikkö Atte Jääskeläinen, tohtori Saara Jantunen Puolustusvoimien tutkimuslaitoksesta sekä Helsingin yliopiston tohtori Hanna Smith. Myös yleisöllä oli mahdollisuus osallistua keskusteluun.

Seminaarin loppupaneeli

Valtiollisen narratiivin merkitys kansakuntaa yhdistävänä tekijänä

Valtiollinen narratiivi muodostaa tarinan suomalaisuudesta. Sen avulla luodaan ja muokataan kulttuuria ja määritellään suomalaisuuden elementtejä. Narratiivi ei ole yksi pysyvä tarina, vaan tarinoita on monia, ja ne muuttuvat ajan myötä. Osa tarinoista unohtuu ja menettää merkityksensä, toiset taas jäävät elämään sukupolvilta toisille. Valtiollisen tarinan luomiseen osallistuvat niin kansalaiset ja yhteisöt kuin valtio ja mediakin. Median rooli narratiivien muokkaajana ja ylläpitäjänä on tämän päivän mediayhteiskunnassa valtava. Yksittäisen kansalaisen vastuulle jää arvioida ja tulkita, mikä narratiiveista sopii parhaiten omaan identiteettiin ja maailmankuvaan, tai mitkä tarinat ovat uskottavia ja mitkä eivät.

Valtiollisella narratiivilla voi olla suuri merkitys kansakuntaa yhdistävänä tekijänä, mikäli sitä ei johdeta ylhäältä, vaan sen annetaan muodostua vapaasti kansakunnan rihmastoissa. Parhaimmassa tapauksessa narratiivi on yhteiskuntaa koossa pitävä liima, joka antaa voimaa ja luo yhtenäisyyttä, mutta sillä voi myös olla kansakuntaa haavoittava vaikutus, jos se ei perustu totuuteen. Viime vuosien

Krimin tapahtumien uutisointi venäläisessä mediassa on törmännyt todellisuuteen, joka ei vastaakaan valtion ja median ylläpitämää tarinaa. Kun todellisuus ja tarina eivät kohtaa, syntyy väistämättä kysymys siitä, missä määrin kansalaisten kannattaa luottaa siihen tietoon jota he saavat. Valtion ei tulisikaan toimia narratiivien luojana, vaan ennemminkin tukea erilaisten tarinoiden rakentumista positiivisin keinoin.

Suomen valtiollinen narratiivi on pitkään ollut tarina suomalaisesta sisusta ja pienen kansakunnan selviämisestä. Suomalaisia on yhdistänyt selviytyminen ulkoapäin tulevasta uhkasta. Nykypäivän globalisoituneessa ja alati muuttuvassa maailmassa uhkakuvat eivät enää ole yhtä selkeitä. Yhteiskunta on murroksessa, ja kansakunta kaipaa uusia sankaritarinoita. On hyvä pohtia, missä määrin jo kauan eläneiden tarinoiden elementit sopivat tämän päivän suomalaisten ajatusmaailmaan. Onko ”talvisodan henki” ja ”verellä lunastettu maa” edelleen sellaisia aiheita, jotka yhdistävät suomalaisia. Missä määrin on oleellista ylläpitää vanhoja narratiiveja, kun uusilla sukupolvilla ei ole niiden sisältöihin enää kokemuspohjaa?

Toisaalta voidaan myös ajatella, että juuri kansakunnan syvästä muistista kumpuavat narratiivit ovat asioita, jotka yhdistävät meitä epävarmoina aikoina. Kriisin kohdatessa, haetaan turvaa jatkuvuudesta ja perinteistä. Kynttilän sytyttäminen itsenäisyyspäivänä, juhannussauna ja jääkiekon MM kisojen seuraaminen ovat perinteitä, jotka edelleen yhdistävät monia suomalaisia.

Gloaali trendi on, että yhtenäiskulttuuri on sirpaloitumassa ja valtioiden rajojen sisällä rakentuu erilaisia kulttuureita omine arvomaailmoineen. On syytä pohtia, onko meidän järkevää yrittää ylläpitää ajatusta yhtenäisestä suomalaisesta ideologiasta, vai tulisiko ennemminkin rakentaa tulevaisuutta niistä lähtökohdista, että suomalainen ideologia ja arvomaailma tulevat jatkossa koostumaan pienemmistä palasista. Yhteiskunnan fragmentoituminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei olisi tilaa myös yhteisöllisyydelle. Etenkin kriisitilanteissa yhteishengen voima korostuu. Tämä nähtiin esimerkiksi Ukrainan kohdalla, jolloin muulle maailmalle sirpaleisen tuntuista kansakunnasta löytyikin kriisin keskellä yllättävän yhtenäinen tahto ja voima toimia.

Elämme murrosten aikaa, jossa jokainen kansakunta joutuu valitsemaan, miten globaalin maailman liikkeeseen ja uudenlaiseen epävarmuuteen suhtaudutaan. Voimme valita pitää viimeiseen asti kiinni aiemmin toimivista ajatus- arvo- ja toimintamalleista, ja ammentaa voimaa historian onnistumisista. Voimme myös kieltäytyä ajattelemasta muutosta ja antaa ympärillä olevan maailman määrittää suuntaa. Jos taas valitsemme vallankumoushenkisesti kaiken perinteisen ja vanhan hylkäämisen, voi syntyä mahdollisuus rakentaa yhteiskuntaa aivan uudella tavalla. Paras vaihtoehto muutoksen keskellä lienee kuitenkin innovoiva ajattelu- tapa: ”maailma muuttuu, miten meidän tulisi muuttua, jotta pysyisimme perässä?”.

IoT- mahdollisuus ja uhka

Yksi hybridisodankäynnin väline on haitanteko, ja sen avulla vaikuttaminen. Tulevaisuudessa haitantekoa tullaan kohdistamaan kasvavissa määrin teknologiaan, jolloin tietoturvan merkitys kasvaa entisestään. Elintärkeät toiminnot tulevat olemaan yhä enemmän riippuvaisia esineiden internetistä (Internet of Things, IoT), jolla tarkoitetaan älykkäitä esineitä ja laitteita, jotka keräävät ja välittävät tietoa ja kommunikoivat ympäristön kanssa internet-verkon välityksellä. IoT tulee näin ollen avaamaan yhteiskunnallemme paljon mahdollisuuksia, mutta myös altistamaan elintärkeitä järjestelmiämme uudentilaisille uhkille.

Tiedon suojaamisen merkitys korostuu entisestään, kun interaktiivisten laitteiden määrä lisääntyy niin teollisuudessa kuin yksityiskäytössäkin. Verkkoon kytkettäviin laitteisiin hakeroituminen, ja niiden käyttäminen muun toiminnan alustoina tai välityspalveluina on osa arkipäivää jo nyt. IoT:n myötä nousee myös kysymys siitä, missä määrin esimerkiksi ihmisiä pyritään ohjaamaan erilaisten käyttöliittymien avulla. Epävarmuuden tunnetta herättää se, että emme voi olla täysin varmoja, mihin kaikkien tietojamme käytetään ja käytetäänkö niitä väärin.

Teknologiasovellusten mahdollisuudet ja kasvavat markkinat tuovat mukanaan myös eettisiä kysymyksiä niin organisaatioissa kuin yksityistasollakin. Missä määrin ihmisistä voidaan kerätä tietoa, missä menee julkisen ja yksityisen raja, mikä on oikein ja mikä väärin? Väärinkäytöksiä pystyttäisiin vähentämään laajamittaisella yhteistyöllä eri yhteisöjen kesken. Poliittisen jännitteen vähentyessä vähentyy myös tunne uhkista ja epävarmuudesta.

Kooste seminaarin aikana tekstiviestiseinälle lähetetyistä viesteistä

Onko sota tässä yhteydessä enää relevantti käsite?

Disinformaatiota leviää myös hyvässä uskossa. Jakaja tai jopa alkuperäinen lähettäjä vilpittömästi itse uskoo siihen. #suhteellisuudentaju #maailmankatsomus

Pitääkö sodan määritelmää muuttaa?

Kirjailijat, ihmismielten insinöörit, etulinjaan? Vastalääke yhteisissä arvoissa ja jaetussa maailmankuvassa?

Tärkeä puheenvuoro empatian väistymisestä aggression tieltä somen todellisuudessa @attesakari @TKomitea #kokonaisturvallisuus

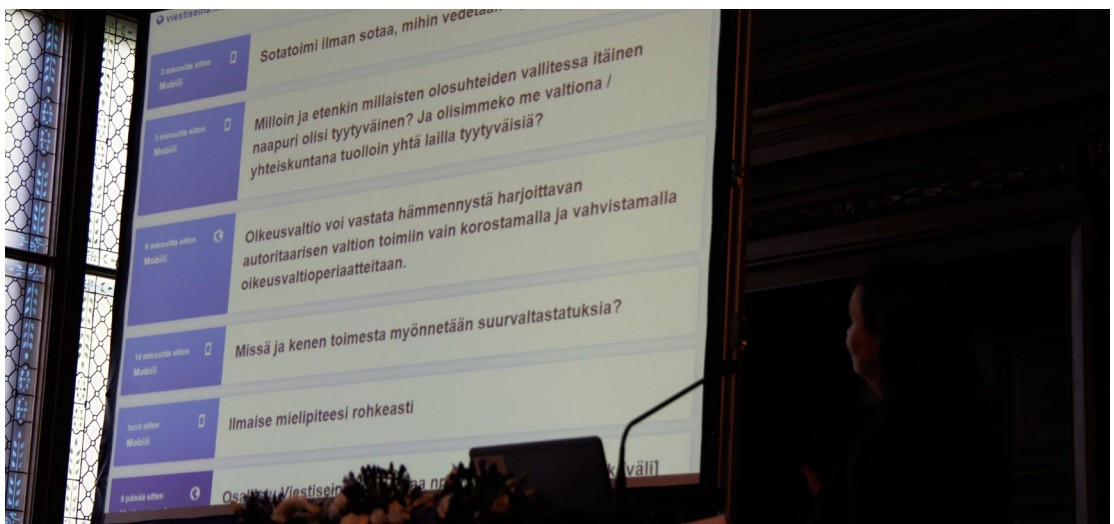
#sote :n varautuminen on logistiikkaa. Tiedon, ihmisten, lääkkeiden ja välineiden on virrattava @TKomitea seminaari #kokonaisturvallisuus

Viestinnän merkitys kriisitilanteissa korostuu asiantuntijoiden puheenvuoroissa #kokonaisturvallisuus

Ei ole välttämätöntä pohtia mitä kaikkea hybridisota sisältää ja mitä se ei sisällä. Hybridi on pikemminkin mahdollisuus ottaa kokonaisturvallisuus, varautuminen ja kriisinsieto päivittäiseen julkiseen keskusteluun.

Median, soten ja teollisuuden erinomaiset puheenvuorot hyb-skenaarioon; varautumisen vastuut ja yhteydenpito tärkeitä #kokonaisturvallisuus

Häiriöalttius, keskellä epävarmuutta eläminen arkipäiväistyy. Kriisiä seuraava vakaa tila ei enää ole uskottava tarina #kokonaisturvallisuus

Tietoa seminaariin osallistuneista asiantuntijoista

Paula Lehtomäki

Paula Lehtomäki nimitettiin kesäkuussa 2015 pääministeri Juha Sipilän valtiosihteeriksi valtioneuvoston kansliaan. Pääministerin valtiosihteeri johtaa hänen lähimpänä apunaan asioiden valmistelua, edistää ja seuraa hallitusohjelman toteutumista sekä huolehtii yhteistyöstä ministeriöiden kanssa.

Lehtomäki oli kansanedustajana vuodesta 1999 vuoteen 2015. Hän toimi ulkomaankauppa- ja kehitysministerinä Anneli Jäätteenmäen ja Matti Vanhasen hallituksissa sekä ympäristöministerinä Vanhasen ja Mari Kiviniemen hallituksissa.

Lehtomäki on koulutukseltaan valtiotieteen kandidaatti Turun yliopistosta ja kauppatieteiden maisteri Turun kauppakorkeakoulusta.

Eero Heinäluoma

Eero Heinäluoma on toiminut kansanedustajana vuodesta 2003 ja eduskunnan puhemiehenä vuosina 2011–2015.

Vuosina 2005–2008 Heinäluoma oli SDP:n puheenjohtaja ja vuosina 2005–2007 Vanhasen I hallituksen valtiovarainministeri. Vuosina 2002–2005 hän oli SDP:n puoluesihteeri.

Vuodesta 2009 Heinäluoma on ollut myös Helsingin kaupunginvaltuuston jäsen.

Saara Jantunen

Filosofian maisteri (Helsingin yliopisto)
Sotatieteiden tohtori (Maanpuolustuskorkeakoulu)

Työskennellyt Puolustusvoimien tutkimuslaitoksessa vuodesta 2014 asti.

Tehtävä: tutkija, informaatioympäristön analyysi.

Julkaissut useita artikkeleita mm. kybersodankäynnistä, johtamisesta sekä Yhdysvaltain strategisesta viestinnästä.

Julkaissut myös populaarin tietokirjan Infosota (Otava 2015), joka käsittelee informaatio­sodankäyntiä suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta.

Hanna Smith

Hanna Smith toimii tutkijatohtorina Puolustusvoimien tutkimuslaitoksella.

Erityisosaamiseen kuuluu Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikka, Venäjän politiikka, kansainväliset organisaatiot, Tsetsenia, sekä IVY alueen kehitys. Hanna toimii myös Aleksanteri Insightin päätoimittajana.

Olli Klemola

Insinöörieriversti, TkL Olli Klemola toimii tutkimusjohtajana Puolustusvoimien tutkimuslaitoksella. Hän on aiemmin toiminut mm. sotilastiedustelun yli-insinöörinä ja Elektroniikkalaitoksen johtajana.

Juha-Antero Puistola

Yleisesikuntakomentaja ja kirjailija Juha-Antero Puistola työskentelee tällä hetkellä Turvallisuuskomitean sihteeristössä vanhempana osastoesiupseerina ja MCDC-koordinaattorina. Puistola on palvellut mm. Maanpuolustuskorkeakoulussa, Kotkan Rannikkopataljoonassa ja Puolustusvoimien Tutkimuslaitoksella.

Aaro Toivonen

VTM Aaro Toivonen toimii Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) turvallisuus- ja valmiusjohtajana sekä terveydenhuoltopoolin puheenjohtajana.

Hän on työskennellyt aiemmin HUS:n turvallisuuspäällikkönä ja turvapalvelujen esimiehenä sekä Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollossa turvallisuuspäällikkönä.

Ennen siirtymistään terveydenhuollon turvallisuus- ja valmiusasioiden piiriin hän toimi tutkijana mm. Ulkopoliittisessa instituutissa, Maanpuolustuskorkeakoulussa strategian laitoksella sekä ulkoasiainministeriössä tutkimuskohteina mm. kriisipäättöksenteko, laitton asekauppa, asevalvontakysymykset sekä valtioiden ulkopuoliset toimijat kansainvälisessä järjestelmässä.

Timo Leppä

Kemiantekniikan DI, CEFA Timo Leppä on suomalaista kemianteollisuutta edustavan Kemianteollisuus ry:n toimitusjohtaja.

Åbo Akademista valmistunut Timo on työskennellyt useissa eri tehtävissä kemianteollisuudessa, mm. Teknos-Maaleissa sekä Kemira Oyj:ssä ennen siirtymistään Kemianteollisuus ry:hyn.

Atte Jääskeläinen

Atte Jääskeläinen on Yleisradion Utis- ja ajankohtaistoiminnan johtaja ja vastaava päätoimittaja. Hän on vastannut johtajana Ylen uutistoiminnasta vuodesta 2007. Hänen vastuulleen kuuluu nykyisin myös ajankohtaisohjelmat, urheilu sekä Ylen suomenkielinen aluetoiminta.

Jääskeläinen palkattiin Yleisradioon sen ensimmäiseksi vastaavaksi päätoimittajaksi yhtiön yhdistettyä radio- ja tv-uutiset Yle Utisiksi, 2007 alusta. Jääskeläinen siirtyi tehtävään Suomen Tietotoimiston päätoimittajan ja toimitusjohtajan tehtävästä, jossa hän toimi 2004–2006. Kesällä 2007 hän nousi Ylen johtoryhmän jäseneksi vastaamaan uutisista, aluetoiminnasta ja urheilusta.

Ennen STT:tä Jääskeläinen työskenteli pitkään Helsingin Sanomissa, muun muassa politiikan toimituksen esimiehenä (2001–2004), ja taloustoimituksen esimiehenä (1995–2001). Hän oli Helsingin Sanomissa pankkiasioihin erikoistunut taloustoimittaja Suomen 1990-luvun laman ja pankkikriisin aikana.

Koulutukseltaan Jääskeläinen on oikeustieteen kandidaatti ja varatuomari. Hän toimi notaarina Helsingin raastuvan- ja käräjäoikeudessa 1993–1994. Hän on kirjoittanut kirjan Euroopan valuuttajärjestelmä EMS ja Suomi.

Kaius Niemi

Kaius Niemi (s. 1974) aloitti toimittajauransa Yleisradiossa televisio- ja radiotoimittajana 1990-luvulla. Hän siirtyi reportteriksi Nelosen uutisiin ja vuonna 1998 Helsingin Sanomien ulkomaantoimitukseen, jossa työskenteli yhteensä kuusi vuotta. Vuonna 2002 kustannusyhtiö Bonnier palkitsi hänet Afganistan-uutisoinnistaan Vuoden journalistiksi. Niemi ryhtyi vetämään Helsingin Sanomien kaupunkitoimitusta vuonna 2005. Kahta vuotta myöhemmin hänestä tuli lehden toimituspäällikkö. Loppuvuodesta 2010 Niemi nimitettiin Ilta-Sanomien päätoimittajaksi, painopistealueenaan digitaaliset sisällöt. Ilta-Sanomiin kuuluvat myös taloussanommat.fi sekä talousuutistoimisto Startel. Kaius Niemi nimitettiin vastaavaksi päätoimittajaksi Helsingin Sanomiin 15.9.2013.

Niemi kirjoitti ylioppilaaksi Helsingin ranskalais-suomalaisesta koulusta. Hän on opiskellut poliittista historiaa Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Vuonna 2003 Niemi oli Yhdysvalloissa stipendiaattina kansainvälisessä journalismikoulussa World Press Institutessa, jonka hallituksen jäsen hän nykyisin on. Niemen kirjoittama elämäkerta oikeushammaslääkäri Helena Rannasta julkaistiin vuonna 2008.

Turvallisuuskomitean kevätseminaarin tilanne

1 Taustaa

Hybridisodankäynti on ilmaantunut tietoisuuteemme Venäjän valloitettua Krimin niemimaan 2014. Sen jälkeen aiheesta on käyty runsaasti keskustelua ja hybridisodankäyntiä ja -uhkia tutkitaan kiivaasti.¹

Hybridisota sijoittuu sodan ja rauhan välimaastoon. Vain hyökkääjä tietää mitkä ovat operaatioiden tavoitteet sekä aikataulut. Puolustaja pidetään kokonaistilanteesta epä-tietoisena mahdollisimman pitkään, jolloin valmius ja vastatoimet pysyvät heikkoina.

Vastustaja iskee yhteiskunnan poliittiseen, sotilaalliseen, taloudelliseen, sosiaaliseen, informatiiviseen ja infrastruktuurin (PMESII) rakenteisiin **samanaikaisesti** ja **yllättävästi**. Puolustajan päätöksenteolta ja toiminnalta pyritään riistämään vapaus, jolloin toiminta muuttuu hyökkääjälle edulliseksi ilman aseellista hyökkäystä. Osa puolustajan vaikeuksista johtuu yksinkertaisesti siitä, ettei ole täyttä varmuutta, tai ainakaan kansallista tai kansainvälistä yksimielisyyttä, hyökkäyksen kohteeksi joutumisesta.

Hyökkääjällä on käytössään laaja synkronoitu keinovalikoima, jota se voi säädellä paineen lisäämiseksi tai vähentämiseksi halunsa mukaan. Osa toiminnasta – erityisesti cyberhyökkäyksistä – voidaan peitellä siten, ettei hyökkäyksen alkulähteestä ole varmaa tietoa. Hyökkäys voi olla myös ei-valtiollista alkuperää.

Hybridisota ei myöskään seuraa lineaarista tapahtumaketjujen sarjaa. A:n jälkeen ei välttämättä tule B, vaan aivan jokin muu kirjain tai A jopa katoaa kokonaan.

2 Yleistilanne

Valtionhallinnon yleiset viestijärjestelmät eivät toimi luotettavasti. Virkamiehiä tai johtavia poliitikoita ei tavoiteta tavallisella sähköpostilla tai puhelimella. Normaleissa tietoliikenneyhteyksissä Suomen edustustoihin on häiriöitä ja katkoksia. Puolustushallinnon tietoverkkoihin kohdistuu jatkuvia tunkeutumisyrittäyksiä. Maksuliikennejärjestelmässä on toistuvia häiriöitä. Useimmat maksupäätteet eivät pääsääntöisesti toimi. Sähkön, veden ja lämmönjakelussa on ollut pitkäkestoisia häiriöitä. Pahin tilanne on ollut pääkaupunkiseudulla.

Naapurivaltion kansallisessa mediassa Suomesta ja sen nykyhallituksesta kerrotaan erittäin kielteiseen sävyyn. Erityisaiheena on Suomen rasistinen suhtautuminen naapurivaltion Suomessa asuviin kansalaisiin. Suomesta leviää perättömiä, kielteisiä, uutisia myös länsimaisiin medioihin. Asiantuntijoita ja median edustajia vastaan tehdään mustamaalausta vaihtoehtoisilla mediasivustoilla.

¹ Aivan viimeisimpiin suomalaisiin tutkimuksiin lukeutuvat: Bettina Renz and Hanna Smith, *"Russia and hybrid warfare - going beyond the label"*, Aleksanteri Papers 1/2016 sekä Katri Pynnöniemi & András Rácz (eds.), *"Fog of Falsehood, Russian Strategy and Deception and the Conflict in Ukraine"*, FIIA Report 45.

Valtion johdon talouspolitiikkaa arvostellaan sosiaalisessa mediassa rajusti. Talouden taantuma on kiristyneessä tilanteessa pahentunut. Useat yritykset ovat joutuneet pakolomauttamaan / irtisanomaan henkilöstöä. Useat kunnat ovat ilmoittaneet, etteivät normaali resurssit enää riitä terveydenhuollon järjestämiseen lakisääteisellä tavalla. Ihmisiä kannustetaan suurmielenosoituksiin kielivähemmistöjen ja elvytyksen puolesta.

Turvapaikanhakijoiden tulo alueelta kiihtyy useisiin satoihin vuorokaudessa. Vastaanotokeskuksia vastaan on organisoitu väkivaltaisia hyökkäyksiä. Mediassa levitellään perättömiä tietoja turvapaikanhakijoiden rikollisuudesta.

Suomen rajan tuntumaan on järjestetty suuret sotaharjoitukset ja meri- ja ilmatilan alueloukkauksia on tapahtunut useina peräkkäisinä päivinä. Harjoitukset sekä tarkastukset aiheuttavat merkittävää haittaa Suomen merikuljetuksille. Kauppojen valikoima on supistunut. Ruokakorin oletetaan kallistuvan merkittävästi.

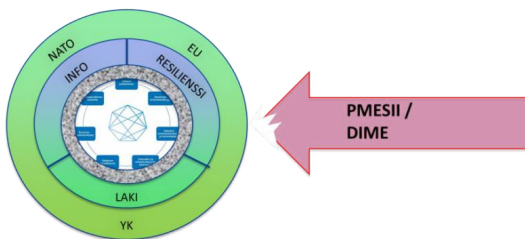
Naapurivaltio on ilmoittanut kaupparajoitteista Suomen kanssa energian, kemikaalien ja puun osalta 4.6.2016 lukien. Saimaan kanavan pitkäkestoinen huoltotyö alkaa samaan aikaan. Sähkönsiirto on häiriintynyt Suomen ja Ruotsin välillä.

Suomen puolustuskyvystä levitetään vähätteleviä ja -valmisteluista sotaalietsovaa sanomaa ja Suomen Puolustusvoimien kerrotaan toimivan poliittisen johdon ulkopuolella.

On ilmaantunut vakavasti otettavia terrori-isku-uhkauksia erityisesti energiansiirtoverkkoja ja liikenteen solmukohtia vastaan.

3 Seminaarin tavoite

Yhteistyöllä parempi kriisinsieto²

Jakelu

Seminaariin kutsutut

² PMESII = **P**olitical, **M**ilitary, **E**conomic, **S**ocial, **I**nfrastructure, **I**nformation DIME = **D**iplomatic, **I**nformation, **M**ilitary, **E**conomic. Mallien avulla luokitellaan käytettyjä keinoja ja vastatoimia.

Turvallisuuskomitea
Säkerhetskommittén
The Security Committee

Turvallisuuskomitean kevätseminaari 19.5.2016 klo 8-12 Säätytalolla

OHJELMA

8.00–8.30	<i>Aamukahvi</i>
8.30–8.40	Avaussanat: Turvallisuuskomitean varapuheenjohtaja Paula Lehtomäki
8.40–9.00	Alustus: 2014–2016 Havaintoja hybriditoimista, Tohtori Hanna Smith / HY
9.00–9.20	Alustus: Informaatiovaikuttaminen, Tohtori Saara Jantunen / PVTUTKL

Kommenttipuheenvuoro: Kansanedustaja Eero Heinäluoma

09.35–10.00	<i>Tauko</i>
10.00–11.20	Poolien (4) puheenvuorot
11.20–12.00	Loppupaneeli: Puheenjohtajana Turvallisuuskomitean varapuheenjohtaja Paula Lehtomäki

